

СПРАВА «КРИВОЛАПОВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (CASE OF KRIVOLAPOV v. UKRAINE)

(Заява № 5406/07)

Стислий виклад рішення від 02 жовтня 2018 року

У 2004 році щодо заявника, який на час подій обіймав посаду заступника начальника відділу міліції, було розпочато кримінальне провадження за підозрою у перевищенні посадових повноважень у зв'язку з фальсифікацією кримінальної справи щодо вбивства журналіста у 2001 році, яке мало суспільний резонанс. Заявника було затримано та пізніше обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Згодом щодо заявника були порушені також інші кримінальні справи. Запобіжний захід неодноразово продовжувався.

Під час допиту заявник зізнався у фальсифікації кримінальної справи та вчиненні інших злочинів, однак потім відмовився від своїх показань та звернувся до прокуратури зі скаргою, стверджуючи, що визнати себе винним у вчиненні злочину йому примусили.

Суди продовжували строк тримання заявника під вартою загалом до двадцяти семи місяців, незважаючи на те, що відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу, чинного на час події, строк тримання заявника під вартою не мав перевищувати вісімнадцяти місяців і мав завершитись 10 серпня 2005 року.

Протягом принаймні 2005-2008 років, за підтримки органів влади на одному з національних телеканалів неодноразово транслювався документальний фільм, в якому висвітлювався перебіг кримінального провадження щодо заявника, вказувалось про його причетність до фальсифікації кримінальної справи та вбивства одного з фігурантів справи, подавались уривки з допиту заявника та численні інтерв'ю слідчого.

19 лютого 2009 року заявника було виправдано за частиною обвинувачень та визнано винним за рештою, проте у зв'язку з тим, що призначений судом строк покарання заявник вже відбув, його було звільнено в залі суду.

Водночас суд першої інстанції виніс окрему ухвалу, якою звертав увагу Генеральної прокуратури України на те, що слідчий, в провадженні якого знаходилася справа, давав різним засобам масової інформації численні інтерв'ю, в яких зображав заявника та його співобвинувачених винними, не змінюючи при цьому їх прізвищ. Суд вказав, що така поведінка порушує право обвинуваченого на презумпцію невинуватості та становить тиск на суд.

Верховний Суд України скасував вирок та окрему ухвалу суду першої інстанції та направив справу на новий розгляд тим самим судом. У січні 2012 за поданням прокурора суд обрав заявнику запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. У зв'язку із закінченням строку давності для притягнення до кримінальної відповідальності 12 грудня цього ж року Вищий спеціалізований суд ухвалив звільнити заявника, проте до нього продовжував застосовуватись запобіжний захід. З тих самих підстав у 2013 суд задовольнив клопотання заявника про закриття кримінального провадження та звільнив його з під варти у залі суду.

Національні суди залишили без задоволення позов заявника про відшкодування шкоди щодо його стверджуваного незаконного тримання під вартою, оскільки Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» не передбачав відшкодування у ситуації заявника, через те, що він був виправданий лише частково.

До Європейського суду заявник скаржився за статтею 3, пунктами 1, 3 та 5 статті 5 та пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) на неналежні умови тримання його під вартою та відсутність належної медичної допомоги у Луганському СІЗО, незаконність і тривалість тримання його під вартою, відсутність в нього забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування шкоди у зв'язку з триманням його під вартою, нерозумну тривалість кримінального провадження та недотримання його права на презумпцію невинуватості.

Європейський суд вказав, що заявник не надав жодних доказів та належним чином не обґрунтував скарги щодо побутових умов тримання його під вартою та наданої йому у Луганському СІЗО медичної допомоги і відхилив скарги заявника за статтею 3 Конвенції як явно необґрунтовані.

Розглянувши скарги заявника на незаконність і тривалість тримання його під вартою Європейський суд вказав, що згідно з чинною на той час редакцією Кримінально-процесуального кодексу України максимальний строк тримання під вартою під час досудового розслідування мав становити вісімнадцять місяців, а також що у справі були періоди, коли: тримання заявника під вартою не охоплювалось жодним рішенням суду; заявника тримали під вартою на підставі рішення суду, яке не містило підстав для такого тримання та вказівки щодо його тривалості; тримання заявника відбувалось на підставі рішення суду, яке обґрунтовувало необхідність такого тримання лише існуванням паралельного провадження щодо заявника. Європейський суд встановив порушення пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції щодо тримання заявника під вартою у період з 10 серпня 2005 року до 19 лютого 2009 року та з 12 грудня 2012 року до 24 січня 2013 року.

Оскільки в українській правовій системі не передбачено право на відшкодування відповідно до пункту 5 статті 5 Конвенції у випадку встановлення Європейським судом порушення будь-яких з попередніх пунктів статті 5 Конвенції, Європейський суд констатував порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

Розглянувши скаргу заявника на нерозумну тривалість кримінального провадження щодо нього Європейський суд вказав, що тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку». З огляду на це Європейський суд констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Розглянувши скаргу заявника на порушення його права на презумпцію невинуватості, Європейський суд нагадав, що вказане положення забороняє посадовим особам оголошувати особу винною до винесення їй вироку судом. Він також вказав, що зроблені у ЗМІ заяви слідчих та посадових осіб щодо кримінального провадження проти заявника були далекими від розсудливості та обачності; вони були очевидною заявою про винуватість заявника, громадськості була розкрита вся інформація про особу заявника, він був названий вбивцею та фальсифікатором надзвичайно важливої кримінальної справи; ці твердження неодноразово розповсюджувалися у документальному фільмі, створеному за прямої підтримки державних органів високого рівня, який містив уривки із відеозапису зізнання заявника працівникам міліції. Європейський суд вказав, що такі заяви посадових осіб держави спонукали громадськість повірити у винуватість заявника та вплинули на оцінку фактів судами і встановив порушення пункту 2 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* неприйнятними скарги заявника за статтею 3 Конвенції;

2. *Оголошує* прийнятною решту скарг у заяві;

3. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою з 10 серпня 2005 року до 19 лютого 2009 року;

4. *Постановляє*, що було порушено пункти 1 та 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою з 12 грудня 2012 року до 24 січня 2013 року;

5. *Постановляє*, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції;

6. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з нерозумною тривалістю кримінального провадження щодо заявника;

7. *Постановляє*, що було порушено пункт 2 статті 6 Конвенції;

8. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(i) 20 000 (двадцять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди;

(ii) 300 (триста) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді (чиста присуджена сума має бути сплачена на банківський рахунок захисника заявника, пана Калмикова); та

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

9. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.»